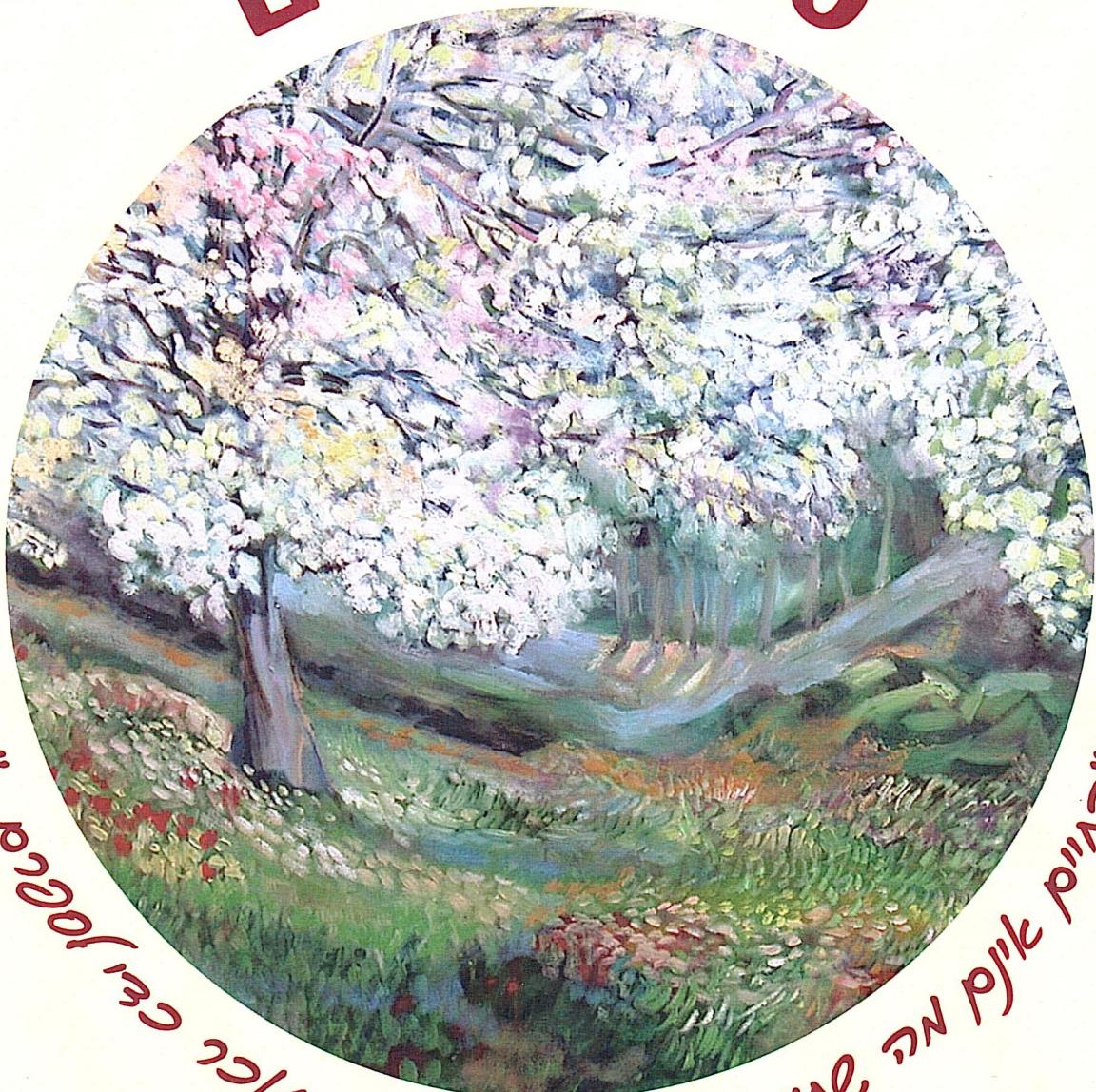

רות טמיר

סיפור חיים

"כuid קיד נא צויל, קיל נא זערן צויכי צויל..."

גבריאל גרסיה מארקס

רות טמיר

סיפור חיים

המתעדת: אווה אדוריאן

תיעוד זכרונות – רות טמיר

נולדה בהידלברג ב- 31/3/1923. בשם רות כוסמן.

אבי – ארנסט כוסמן נולד ב- 1893 בדורו של רות.

אימי – ליזל לבית רוזנבויש נולדה בהידלברג.

ACHI – היינץ (הילל) נולד ב- 1927.

סבי מצד אימי – לדיביך רוזנבויש – נולד בסביבה הקרויה.

סבתאי מצד אימי – מינה רוזנבויש נולדה כדורו של שישי בהידלברג.

סבי מצד אבי – לאופולד כוסמן

סבתאי מצד אבי – קרולינה כוסמן.

סבתא רבא – يولיאנה ברמן

בית הורי

בית הורי היה בית גדול שבו גרו ביחד כל בני המשפחה, לדורותיה.

ביתנו היה ממוקם מול האוניברסיטה ומאז ימי ילדותי הייתה נרדמת לצלילי Shir מוכך וידעו של הסטודנטים באוניברסיטה זו. ברגע שנשמעו צלילי היו שלוחים אותו לישון – כאילו היה זה שיר ערש.

עם דודי ובני-דודיו היה למשפחה קשר הדוק על אף שלא התגוררנו באותה העיר. עד היום אני מתכתבת עם בן-דודיו היחיד שרד וחיה היום באלה"ב.

שני הסברים עבדו בענף הנעלאים ואביו המשיך בעסק המשפחה. אימי הייתה עקרת בית והיא טיפולה ודאגה גם להוריה.

השכונה שלנו הייתה מעורבת. גרו בה יהודים וגרמנים שחיו בשכנות טובה.

משפחהנו הייתה משפחה מסורתית. השתיכנו להקה ליברטית ולבית הכנסת שפעל ברוח – NEOSOPHI. בבית הכנסת פעל מקהלה ואני עדין זוכרת מספר שירים מאותה תקופה.

כשיצאו לבית הכנסת היה אבא חובש צילינדר ואמא הייתה מקפידה להתלבש חגיגית.

היה מקובל להופיע עם כובע חדש ותמיד היו נשלחים מבטים ביקורתיים של יתר הגברות.

המקומות בבית הכנסת היו קבועים וידועים מראש ואף שילמו עבורם. הגברים – מקומות קדימה.

הגברות – בעזרת הנשים בקומת הראש. הילדים ישבו בצד – בנים ובנות בנפרד. המשש שמר על השקט ועל תנתנות נאותה. היינו מבקרים בבית הכנסת רק בחגים. ביום הכיפורים היה נהוג

לאמר "יזכור" ולהזכיר את שמות חברי הקהילה שנפטרו. זכור לי גם שנהגו להביא לבית הכנסת תפוחים עם ציפורן כדי להריח ולהקל על הצום.

בערבי שישי הייתה ארוחה חגיגית וקיודש אצל סבא וסבתא. לכל חג היו את המאכלים והמנהגים המיוחדים שלו. לפני ראש השנה הבית התמלא בריחות של אווז צלי ועוגות למיניהם. לפני צום יום הכיפורים אכלנו עוף ברוטב לבן, מרק אטריות וכמנה אחרונה התכבדנו בעוגת תפוחי עץ.

לשברת הצום שתו כוסית יין ואכלו דג מלוח. אחרי הפסקה המשיכו בארוחה קלה. לקרהת חג

הסוכות הוזמנו הילדים היהודים בסביבה בכדי לעוזר בבניית וקישוט הסוכה. בשמחת תורה כל

ילד קיבל דגל עם מגן דוד ואחרי התהילה עם ספרי התורה זרקו עליו סוכריות. בפסח, אומנם

אכלנו אותן הכלים של ימי החול, אבל במשך השבוע לא נכנס לחם הביתה ולא דברי קמה.

השכבים הנרגטניים מאוד התלחשו מהמצות ובקשו להתכבד. עד כדי כך הם התלחשו שכשביקרתי אחרי המלחמה עירוני, התבקשתי להביא מצות מהארץ. במרפסות חננו לבנים ולבנות במשותף לאחר מספר חדש ללימוד והכרות עם מנהיגים יהודים. החנות היו לבשות בשמלות לבנות ועמדו בחצי גורן סביב הרוב. כל אחת מהבנות הייתה חייבת ליטר פסוק מהתנ"ך בעברית ובגרמנית. כמו כן, כל בת קבלה ספר תנ"ך. בבית נרכחה מסיבה הרבה משותפים וכמוון שהענקו מוניות רבות. כל הטקס הזה היה פרי יוזמה של רב צעיר וחידש בקהילת. זה היה מאד מיוחד. בדרך נס נשמר ספר התורה שלי וקיים אותו ביום שעליתי לארץ. וזה אחד החפצים הבודדים שנשארו לי מהבית.

איספי הייתה מאוד קפדנית ושםהה על סדר ונימוסים. היו לה אמירות רבות על מה שמתאים ליד היהודי לעשויות ומה אסור. למשל: אסור היה להתבלט – לא להיות רעננים. לא לדבר יתר על הפידה – על הילדים לענות רק כשוננים אליהם בשאללה. הילדים היו צרייכים לכרכוע ברך בפני סבוגר ובנות היו מרכינות ראש. כמו כן היה עליהם לנשך את היד. שנأتي את הגינונים הללו אך זה לא עזר לי. החינוך שקיבלו היה ממש קשה. כשהייתה לי כבר דעה משלי, מהתבררת, אמא של תמיד השתקה אותה והעמידה אותה במקום כשהעתה להתבטא, כיון שלפי דעתה לא היה ראוי שאביע את דעתך. זה רדף אותה לאורך כל שנות חייו. הייתה כבר בעצמי אמא לבן כשלראונה החוטה לומר לאמה שאיני מסכימה אליה בדבר מה. תגובתה הייתה נזעת: "אל תתחכפי אליו!" בפעם הראשונה בחיה עניתי לה שזאת לא חוץ מה שמייצגת דעתה שונה משלה. שיטת החינוך הזאת הפחדה אותה והרחקה אותה מامي. גם בזקננה היא לא שתפה אותה בדבר וקיימים תחומים רבים בהם אין לי ידיעה על חיי הורי ואין כבר את מי לשאול.

אמא זכרה לי כאשה מאוד רצינית, מכובדת ופורמליסטית. היא אהבה קונצרטים ותיאטרון והייתה חברה במועדון ספרות.. היא הייתה אוטנטו לספרות קלאסית. את אהבתני לספרים ירשתי ממנה. לדאבוני, לא הצליחתי להנות מחיי תרבות כי בתקופת התברגרותי הכניסה לכל המקומות האלה נאסרה על היהודים.

אבא היה בעל אופי נוח. הוא אהב לצחוק איתנו, לספר לנו סיפורים ולשחק איתנו. כשהיה לו זמן חופשי נסענו אליו לטווילים – כל המשפחה. אבא לקח את החיים ביותר קללות. אולי זה היה קשור לנסיבות בה הוא גדל כיון שגם הורי הייתה אורה נעימה וקלה יותר. אבא אהב מוסיקה קללה. היו לנו תקליטים רבים של אופרטות. הם זכוורים לי עד היום.

אבא היה משוכנע שהנאצים בגרמניה לא יוכל להחזיק מעמד. לתפישתו, זאת הייתה רק תקופה בה צריך להחזיק מעמד ולהוכיח שה"שיגעון" יעבור. בנוסף, הוא הרגיש מוגן ובטוח כיון שלחם במלחמות העולם הראשונה בצבא הגרמני. זאת, למעשה, הייתה הסיבה בגינה הורי לא ניסו לעזוב את גרמניה.

הנה אני בגיל 5

ההורים : ארנס וליזל

המאמנת של לייזל

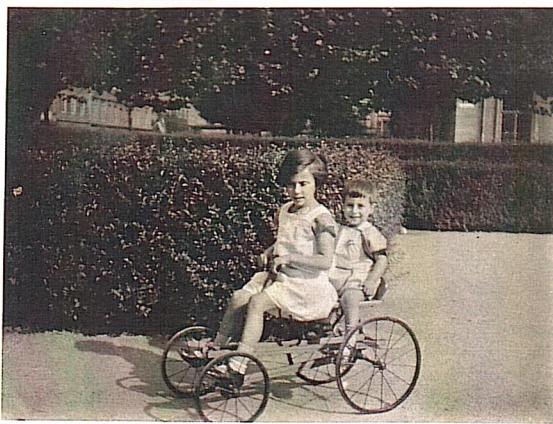

ארבע דורות: סבתא רבה, סבתא, אמא ואני

הבית של סבא וסבתא

אחי הינצ' ואני

בית הספר

למודתי בבית הספר השכונתי. בנים ובנות למדו בנפרד. חברותי נהגו לבקר אצלנו בבית והיינו משחקים בחצר שלנו, ואני הייתי משוחקת אצלן. הווזמן והיומן למסיבות ימי ההולדת זו אצל זו. גם בחג המולד הייתה עוזרת לקשט את עצה האושׂה ואהבתה להשתתף גם "בחישול" השוקולדים שהיו תלויים עליו. בשיעורי הדת הנוצריים לתלמידים היהודים הייתה שעת חופש אך לעומת זאת, אנחנו למדנו יהדות בשעות אחר-הצהרים. הדבר השתנה כשנסכנתנו ללימודים במסגרת אחרת בתום לימודי בית-הספר הייסודי. שכן, ההרגשה הטובה בבית"ס הייסודי בו לא הייתה התייחסות שונה אל התלמידים היהודיים, השטנה. פה כבר שמענו העורט על יהדותנו. באחד הימים שוחחה איתי המורה שלנו (גם היא הייתה יהודיה) וסבירה לי שಮחרת אלמד בבית-ספר יהודי שעומד להיפתח וצינית שוגם הוא תלמיד בו. נפגשתי שם עם מכרות רבות. זאת הייתה הרגשה מוזרה ביותר ממה שזכרתי: השינוי, החיפזון והמרחיק הרוב ממוקם מגורי לי בית"ס היהודי. עקב מחסור במורים למדנו בכיתות רב-גיליות. המצב היה קשה חון למורים וחון לנו - התלמידים. מעבר לכך, התלמידות הגרמניות התעלו מאיתנו ויחסן החברות שהיו קיימות בינינו, נוטקו. בכיתה כל שבוע פחות ממספר התלמידים כיון שהמשפחות רבות החלו לעזוב את גרמניה. בהפסכות היו חייבם להישאר בכיתה בכדי להימנע מפגש עם תלמידים גרמנים. בעבר שנה נסגר בית"ס וה עברו אותנו ללמידה בבניין של הקהילה.

זו אני

החיים תחת השלטון הנאצי

חוקי נירנברג פגעו בחלומות רבים שטווינו. הכל הצטמצם. אם קודם משפחתנו הייתה מהמעמד הביטוני, כתה היה علينا להצטמצם בכל דבר. חל איסור לעבד ולקנות אצל היהודים. לא מא לא החיתה יותר עזרה בבית וחנות שלנו נסגרה. אבי עוד הצליח, זמן-מה למכור שחורה בכפרים אבל בס-זה נגמר. אבי וסביו נותרו ללא פרנסת. בשלב מסוים אזלו גם החסכנות. ההורים הסבIROו לנו – היהודים שאין עוד אפשרות לפינוקים. אבי כל הזמן האמין שבקרוב המצב ישנה לטובה. הוריי לא חשבו לעזוב. באותה תקופה הגרמנים תמכו בהגירת היהודים וכמוון שרכושים עבר לגרמנים. הבעיה הייתה שלא היו מדיניות שהיו מוכנות להעניק אשרת כניסה ולקלוט את היהודים בארץן. שיקול נוסף היה האחריות הרבה והפחד להתחיל מחדש בסביבה לא מוכרת.

בתחתנו היה ממוקם במרכז העיר. העירייה אילצה אותנו למגורם להם את הבית. הם אפשרו לנוอาศית המשיך לגור בו אך עבור תשלום דמי שכירות. אחרי "ליל הבדולח", העבירו את היהודים למקום מסוים ושם כבר גרו מספר משפחות בדירה אחת ואבי נשלח עם היהודים רבים למבחן הריכוז – דכאו. לפחות הוא השחרר בעבר זמן קצר, אבל האירוע הזה זעزع אותו וגרם לו לשנות את דעתתי ודרש שאחננו, הילדים, נעזוב את גרמניה. באותה זו כבר לא הלכתי לביה"ס. עבדתי בעבודות מזדמנות כדי להרוויח מעט כסף כייס.

הברחת הנעור

סגול' שמונה הייתה חברה בתנועת נוער בהשפעתו של דוד שלי שהיה ציוני. הוריי לא התלהבו מההרעין אבל לא מנעו ממוני ואפשרו לי להשתתף. הנהתי מאד מהממשלה, מהפועלות ומהחברים שהיו חברי היחידים. אהבתו את הפגישות השבועיות ואת הטיולים. כשהගרתי החלו לדבר איתנו על הארץ ועל הציונות ובגיל 14 ביקשתי את רשות הוריי להירשם לעליית – הנעור. משהסתכו כתבתי מכתב בקשה לארגון בברלין כדי שייכללו אותי ברשימה. בעבר זמן מה הוזמנתי למבחן המכנה שהיא אמרו להימשך בחודש ימים. זה היה בשנת 1939 וכבר פחדו מפוץ המלחמה ומסגירת הגבולות. لكن, המכנה נמשך רק שבועיים ואורגן מחזור נוספת. בתום המכנה הגיעו אנשי הסוכנות והודיעו אותנו, אישית, שאלו על התוכניות שלנו. אני ביקשתי הזדמנות נוספת ללמידה כיון שהוא כחדר לי מאד. התקבלנו כשליש מהילדים. לשאר הוציא לעבוד אצל חברים בשדייה או לכתה לחכירה. קיבלנו סרטיפיקטים וכרטיסים נשיאה לתאריך ה – 20/9/1939. הספקתי עוד לשלה ארגז עם חפצים אישיים שלי. מאד רציתי מעיל עור – כפי שהומלץ. אבל אבא הסביר לי שזה מאד יקר ולא נחוץ ושמצבנו לא מאפשר את הרכישה. מחוסר ברירה קיבלתי את הדין אבל הייתה מאד עצובה הארץ יצא את גרמניה אבל אנחנו – לא. פרצה המלחמה. הנהגה בברלין החלטה, בפעם הראשונה, לשוח בני נוער בדרך לא לגאלית, מוסכמת. מחוסר ברירה ישבתי בבית באפס מעשה. יום-יום חיכיתי לדואר ובכל יום התאכזבתי מחדש. זאת הייתה עבורי תקופה קשה ביותר.

האוירה בבית הייתה קודרת והתנאים לא אפשרו לי כל פרטיות. החודעה הגואלת הגיעה טלפוןונית באמצעות הלילה באוקטובר 1940. היה עלי להתיצב למחורת בונייה שם, בתחנת הרכבת, היה אמרר לחכות לי איש עליית-הנעור. למרות שציפיתי לרגע הזה בכל שאודוי, כשהוא הגיע, היה לי מאד קשה ועצוב ולהיפרד. בלבם של הוריי קינה התקווה שגם הם הצליחו לעלות בעלייה ב' ושנזכה להתראות בקרוב.

במשך כל היום הגיעו עוד ועוד חברים לויינה. העבירותו אותנו למלוון בו המתינה לנו קבוצת בוגרים. בסוף כבר לא היה מקום במלוון והתאסנו במקומות שונים בקהילה המקומית. שלושה שבועות הווה עלינו להמתין. ניצלנו את הזמן לשירותים בעיר. בוינה לא נתקלנו בעוינות רק פה ושם שמענו מהות מקבוצות צייריים. אבל מעולם המצב לא הגיע לכדי אלימות. וינה הייתה תחנת מעבר שהירה והכל היה מאורגן היטב. כאמור, אנחנו היו הקבוצה היחידה של עליית-הנוער שנשלחה בדרכן זו. היינו כ-150 ציירים שחולקו עפ"י תנויות – הנעור אליו השתיכנו. כולנו היו כבר מוחשיים ולהוטים לצאת לדרכן. סוף, סוף קיבלנו הודעה שיש עבורנו אונייה.

הפלגה מברטיסלאוה, סלובקיה

סידר חילקו שלוש אוניות קטנות איתן הפלגנו על נהר הדנובה. אבל הסתבר לנו שהיו בעיות עם הסבל הרומיני לשם הייתה האניה עתידה להכנס. השיט על הנהר היה נחר, התנאים היו כשל בהחלט טוויל. כך זה היה במשך שבוע. כשעברנו את חופי יוגוסלביה, ראיינו שם קבוצות יהודים שהודו "תקעות" שם כבר שישה חודשים, ביניהם גם חברים ומדריכים שכבר הכרנו. באוניות שלנו לא היה מקום בשילים ומוחרר יותר נודע לנו על גורלם – אף אחד מהם לא נותר בחיים. בהמשך הפלגה פגשנו גם קבוצת חלוצים ששיפינטם עלתה על שרטון. גם הם ביקשו להצטרף אלינו אבל לא היה להם אפשרות. היו שם אפילו מספר בעליים של נשים שהיו איתנו על האונייה שלנו ואפיו לא העלו.

הסבכים עם קבוצות אלו וחוסר היכולת לסייע להם, השפיעו علينا השפעה חזקה מאוד. הנסיבות שלנו נדרגו גם למשפחותינו שנשארו מאחור, בגרמניה, והינו מאוד מודאגים. המשך למפרק קטן TULCEA. שם עגנו שלוש אוניות משא. באמצעותם נסענו נסיעה על האוניות, בנו גגות על הסיפון, פינת מטבח – בבטן האונייה. אלטרו פיקוד וגם עכשו הם טפסו על האוניות, בנו גגות על הסיפון, פינת מטבח – בבטן האונייה. המשך קומוטיים מקרים. באונייה היו רק שני תאי שירותים ועובדת שמשה הקשלה עליינו במקרה שאנשיים נתקפו במחלת-ים ובשלשולים. הראשונים שקיבלו "מקום מסודר" היו משפחות עם ילדים, אח"כ המבוגרים ולבסוף אנחנו – בני הנעור. לפני שייצאנו בדרך העמסנו פרודוקטים על האונייה. אכלנו מה שהיה בהישג ידינו גם כשהאוכל היה מוקולקל. המשסנא חילק מנות קטנות. היה מפט, אבל היה בכל זאת מה לאכול במהלך השיט. הדבר הראשון שקיבלנו מהמטבח היה תה חם טריים. בהמשך כבר קיבלנו אוכל יותר מסודר.

শמות האוניות היו:

ATLANTIC – בה היו אנשים מבוגרים ואלה שהייתה עליהם לעזוב בדחיפות מסיבות פוליטיות.
MILOS – בעיקר יוצאי אוסטריה וצ'כוסלובקיה.
PACIFIC – יוצאי גרמניה וعليית-הנוער.
האוניות עגנו במשך שלושה שבועות כיון שלא הגעה אספקה של מי שתיה, דלק ופחם. קשה לומר שלא היו חדים. חשבנו מההפלגה באוניות "צצוע", חשבנו מהפצצות גרמניות וטבליות שהרי הפלגנו בזמן מלחמה. הדאגה להוריינו לבני המשפחה לא עזבה אותנו. שhortות כל זה ארגנו לנו סדר يوم קבוע ומסודר. ניסינו להעסיק את עצמנו עזרנו בעבודות השונות והתחלנו ללמידה עברית. הקמנו ועדה-תרבות שארגנה ערבי שירה, סיפורים, שיחות ועוד. מיד פעם הגיעו לאונייה עיתונים. רב החובל שלנו והצוות היו יווניים. הם כבר היו בעלי ניסיון שכבר הבינו אוניות קודמות של עלייה ב'.

הבע הרום הנגדל באוקטובר 1940, הפלגנו בזיהירות אונייה אחר אונייה לים הפתוח. הים היה יבש והוא שקט אבל לעתים האונייה הטלטה והיה עליינו להתפזר כך שהיא לא תתחוף. חסנו אמון והבגדה החובל הוא ידע להרגיע אותנו ויחד עם זאת לא הסתר מפנינו את המצב האמיתי. אזתנן ציבור גדול כל-כך, על שטח מצומצם ובתנאים קשים לא היה פשוט כלל. חברי התנועה היו סברושטעים וסיעו בכל דרך. אבל הציבור המבוגר לא תמיד שיתף פעולה. היה להם קשה יותר להסתגל, בעיקר למשפחות בעלות ילדים. בהיעדר מקלחות עשוינו כמעט יכולתנו בכל זאת לשמר על הימינה, בעוזרת מי-הים.

לאחרות בוקר היינו מקבלים כוס שתיה חמה ופרוסות לחם יבש. כאשרול הלחים חילקו לנו צנינים (ונם שעבש). אספקת המיטוקים הייתה בעייתית. הנהנאה ניסתה מחדש את המלאי, במחיר רב, כשהיאינו מגיעים לנמלים קטנים. בנמלים לאורך הים התיכון, האספקה לא תמיד הייתה מוגנת והיה علينا להמתין ימים ארוכים עד שהעמסנו פחים, מזון ומים. כך הגיעו בדרך 107 ימים.

באחד העיתונים הישנים, שנפל לידי, קראתי על פינוי יהודים מדרום גרמניה. הבנתי שמדובר במקרה שלולה להיות ביניהם. הידיעה סיפרה על יהודים שגורשו ל-*vesaltes* – שבדרכם צרפת. באותו הזמן זו הייתה הידיעה היחידה שהייתה לי. פרטים נוספים נודעו לי רק לאחר תום המלחמה.

הഫדרטיבים השתדלו לשמר על מורל גבוה. הם ריכזו אותנו לשםיעת סיפורים, ושירה על הסיפון. פעילותם אלו היו פתוחות לכל ציבור הנוסעים. לאחד הנוסעים היה גרמופון ותקליטים וכן שמענו מוסיקה קלאסית קלה. המשכילים מבין המבוגרים הכינו הרצאות והעלו שאלות לדיוון. טבב התזונה לא היה מרהיב.

לאחרות צהרים קיבלנו מרק ומנה נוספת. האקונום חילק את האוכל במסורת בצד לשומר על הפלאי המוצטמצם. משך כל הנסעה לא אכלנו פירות וירקות וחלב ניתן כאבקה בתוך השתייה. לאחרות הערב קיבלנו שתיה ושתי פרוסות לחם עם פיסת נקניק יבש.

לאאנזים אם אומר שאף פעם לא היינו ממש שביעים. למרות הכל ידענו שאנו ברוי-מזל שהצלחנו לבrho (אחרוניים) מגרמניה. לאורך החופים, בנמלים הניטרליים, עמדו קבוצות פלייטים והתחננו שנייק אותם. בתחילת, הנהנאה השתדרה אבל הצפיפות הגדולה לא אפשרה להוסיף עוד מבלי לס肯 את כל האונייה. ובכער רב נאלצו לסרב. הנהנאה היה קשר עם וינה. הם סיירו לנו על החקלאים בגרמניה. אבל את התמונה האמיתית קיבלנו רק בסוף. למרות זאת גם פיסות המידיע שקיבלנו היו חשובות לנו, כיון שהיעדר הקשר עם המשפחות העיקר עליינו מאוד.

במהלך ההפלה נקלענו למקומות שונים בחלקם אף קומיים. זכור לי זוג מבוגר שהגברת התהלה לבשה במעיל ואף פעם לא פשרה אותו אפילו ביום חמימים. כולנו צחכו ממנה. יום אחד חחה עד כדי כך חם שאיפלו היא פשרה את המעיל ותלה אותו על מעקה הסיפון. היא ובעלה לא היו מוחמקים ושמרו על המעיל. לפטע נשמעה צעקה – המעיל נפל לים! ארבעה צעירים חסונים התבנדבו וקבעו לים בצד למשות את המעיל מהמים. אלא מה? המעיל היה כל-כך כבד שלא ניתן היה להעלתו לאונייה והוא שקע למכחולות הים. הבחורים חזרו אומנם בשлом, אבל המועל שהיה מולא בכיסף ובתכשיטים, פשוט נעלם. כך איבד הזוג את כל הרכוש שהצל Ich להבריח מגרמניה תוך סיכון רב.

במהלך הפלגה העסיקו אותנו, בני עליית-הנוער, עד כמה שניתן היה. יחד עם זאת, הינו מודעים לשכבות האורבות בדרכינו והמצב לא הוستر מפנינו. גם בימי החמותנה נמלים לאורך הדרך לא הבטוח לנו מעולם שנצלה להמשך בדרכינו. מצב אי-הוודאות בו הינו נתונים ליווה אותנו במשך כל הפלגה. להיות חלק מקבוצה במסע שכזה הוא דבר שמקל ומסייע מאוד בהתמודדות החזימות אותה חווינו. התפתחו בינינו יחסם חברות נשמרו לאורך שנים ארוכות.

مثال: לאחר הבנות היה יום הולדת ועשינו לה שמח. לפעת, אחד מזוגות המבוגרים הופיע עם חבילת שוקולד ונתן לה כמתנה. היא סירבה לקבל מתנה יקרה מפני שכזו כיון שלא הרגישה בכך טאבל שלחברותיה אין. הזוג הסביר שהכוונה הייתה שהיא תתחלק עם החבריה שהרי הם לא הביאו קוביות שוקולד אחת בלבד. עד היום אני נוצרת בזיכרון את טעםם של פיסת השוקולד אשר ברמה התרגשות ואושר רב לכולנו.

הפלגה הותר לנו להביא מטען במשקל של 8 קי"ג בלבד. עמדנו לפני דילמה. מה לקחת קודם? החשיטה, אני בחרתי שלושה אלבומים קטנים עם תמונות המשפחה, ביגוד בסיסי – בעיקר בגדי קיץ, כיון שחשבנו שבארץ לא יהיה צורך לבוש חם, 2 זוגות נעליים, שרשרת מיוחדת שקיבلتני מסבתתי ובובה קטנה שומרת מילודות ושהיתה מאוד חביבה עלי. נאמר לנו בפירוש לא לקחת ספרים בכלל משקלם הכבד. המליצו לנו להכניס תרמיל קטן לתוך המזוודה במקרה שנצטרך להשליך את המזוודות לים, כך שלפחות ישאר לנו ציוד הכרחי.

לימה בלב ים

לימה אחד כשהינו מול חוף טורקיה חשו בפעילות בלתי שגרתית באונייה. למשך נודע לנו שפהלה בלילה תינוקת קטנטנה. התינוקת זכתה לשם מרין INIADA על שם הכפר שבו נברתו שנמה אוניאניתנו. כאשר הקרים שמעו על הלידה הם הגיעו להביא מתנות קטנות. שמחנו מאוד מהחכם לו זכינו מאותם אנשים פשוטים וענינים שפתחו את לבם. אותן תודה למשיחסים הציע רבע החובל להוסיף לשמה גם את שם הכפר. כולנו השתתפנו בשמחה ופצחנו בשיר: "עם ישראל חי".

הבדך של האנגלים

כשהתקרבנו לחופי הארץ רגשנו שרב-החולב מאוד מתח, מלאי הפחים אוז והתחלנו לשורף כל דבר אפשרי. דרגשים, שולחות, קרשים ולבסוף גם את המזוודות שלנו (לאחר שהעבכנו את חפצינו לתרמילים).

לעת לילה הבחנו באורות. המדריכים אמרו לנו שלאו חוף הארץ. בוקר התקדמה לעברנו ספינה מלחמה אנגלית. הם עלו על הסיפון והודיעו שהציגו אינו מטעה אותם ושם יודעים מי אנחנו וממי שפוא לאחר שתי אוניות נוספות שאמורות להגעה. הם הודיעו חד-משמעות שלא נורשה לרדת לחוף ושליטו להימצא בהסגר למשך ימים מთוך פחד שאנו נושאים מחלות מדבקות. משהגיעה אוניה נוספת נספת היחס והאמירות היו זהות.

בhours ימי ההסגר העבכנו לאונייה "פטרייה" שם כל אחד מהנוסעים עבר ריסוס ומקלה, ולאחר מכן קיבל מיטה. האונייה הייתה מרוחות והתנים השתפרו בהרבה. זכינו לאוכל טוב ובכמויות בסבב. האנגלים התחילו לחקור נסעים. גם אוטוי חקרו ותשאלו על המצב בגרמניה, גילו התעניינות בעיר היידלברג, בחיי היום-יום שם והשפעות של ההפצצות מהאויר על האוכלוסייה ועוד כהנה וכחנה.

הפיוץ

זכינו ליחס הוגן. אבל כל הזמן חזרו וזכהו את האיסור להגעה לארץ. התאריך 1/11/1940 זכור לנו במדוק כיום שבו האוניה שלנו הגעה לחופי הארץ. בערב ה- 24/11/1940 קיבלנו הוראה חד-

משמעות מהנהלה שלנו לעלות לטיפון בשעה 00:00 בבורק וחל איסור מוחלט להישאר בבטן

האוניה. לאחרת, לאחר שהאוניה נבדקה שאומנם כולם עלו על הטיפון, נשמע פיצוץ חזק והאוניה טולטה. חברי רבים נפכו למים ונזק מטרה לשחות לחוף. ביןתיים האוניה התחילתה להסתמלה במים ובאייטיות החלה לנזנות על צידה. באותו הבודק המשיכו האנגלים להעביר אנשים

מ"אטלנטה" ל"פטריה". הם היו באמצעות מקלחות החיטוי כאשר אריע הפיצוץ. חלק מהם

הצלוו לקפוץ למים – עירומים לחוטין וחלק שקוו עם האוניה. רוב האנשים לא ידעו מה

לעשות – הייתה פאניקת. לא ניתנו הוראות ראיינו שמהחוף מתחילה להגעה כל kali השיט

האפשריים על מנת להציג את האנשים. חברי מארון לא ידעו כלל לשחות וטבעו למוות.

טרודה וייל ואני היו ביחיד. אנחנו כבר הגיעו לנו עד גובה החזה כשהגיעה סירת דיגים ומשתה

אותנו אל החוף. אחת מנעליי נפלת תוך כדי החילוץ וכך הגיעתי לארץ.

תושבי חיפה דאגו לניצולים וחסרו במחסני הנמל מקום קלייטה ראשוני. הביאו לנו אוכל

תשתייה וכן בגדים יבשים. מבון שרוב החפצים שלנו ירדו למצולותיהם. רק מספר קטן של

טוארים קיבלו את מטעם. איןני יודעת במדוק את מספר האבדות בנפש, אך מדובר על כך

שלמעשה ממאותים וחמשים איש ואשה קפחו את חייהם.

לקראת ערב הגעה הנרעית סולד בצד לראות מה שלום ליד עליית הנוער ובמה ניתן לסייע.

למחרת העבירו אותנו באוטובוסים למחנה המעצר בעתלית. על-פי החוק הבינלאומי חל איסור על

האנגלים לגרש את הניצולים מהארץ. משחגנו למחנה הפרידו בין הנשים לגברים. פעם ביום

הותר להיפגש לפחות שעתיים. גרנו שלושים איש בצריף שהכיל מיטות מאולתרות. קיבלנו שתי

شمיכות, צלחת וסכו"ם. תושבי חיפה ואנשי הסוכנות דאגו לנו לביגוד ולמצרכים היגייניים. עוד

באותו הערב דאגו לי לנעלים משומשות אך תואמות למידתי.

במחנה הייתה שמירה 24 שעות ביממה. השומרים היו אנגלים אבל היו גם יהודים ביניהם.

באמצעות אחד מהם הצלחתי להודיע לקרוביים שלי שאני נמצאת בעתלית. כך ציתתי לביקור של

דודו לאחר לחץ חזק של הסוכנות על האנגלים לאפשר ביקורים וקשר מכתבים.

החיים בעתלית

היום שלנו התחל בכך שהאנגלים בדקו שכולם נמצאים. לאורחות הבודק קיבלנו שתיה, לחם וחלבה. יום יום תפיריט זהה. לפני הצהרים הייתה לנו שיחה עם המדריכים ופעילותות שונות כמו שירה ועוד. קיבלנו אפילו שיעורי תפירה על מכונה ישנה שתרמו לנו. כמו כן קיבלנו בדים פשוטים כדי שנוכל לחתור לעצמנו חrolach, מכנסיים וחצאית. מיידי פעם הגיעו אלינו נציג של עליית הנוער כדי להרצות לנו ולהעביר לנו שיעורי עברית. קיבוצים וגופים שונים היו תורמים לנו מהתוצרת שלהם. מקיבוץ מעיין צבי קיבלנו תפוזים שחולקו בין כולן. אין לשוכת, מבון, שבאותה תקופה המזון בארץ היה בהקצתה. ומה שתרמו לנו היה על חשבונו הקצתה של התורמים. ההתגיגיות של היישוב הייתה ממש נוגעת לב וננתנה לנו הרגשה שאכן הגיענו הביתה.

אנחנו היו הקבוצה הראשונה הגדולה במחנה וזכנו ליחס הוגן מהאנגלים. אחרי שבעה חודשים

התחלנו לשחרר קבוצות, קבוצות. אני הייתה הראשונה מקבוצת עליית הנוער כיון שהרשימה

הייתה מסודרת לפי הא"ב. משפחות עם ילדים קטנים ועלית הנוער היו בעלי עדיפות ראשונה.

השחרור

את חניכי עליית הנוער הביאו לבית-עלומים בבט גלים. משם חילקו אותנו עפ"י השתייכותה החברתית. אנשי "מכבי הצעיר", למשל, הלו ככפר החורש. אני בקשתי להמשיך ללימוד ונסלחתי "לחוות הלימוד בתלפיות" לרחל בן צבי.

חוות הלימוד

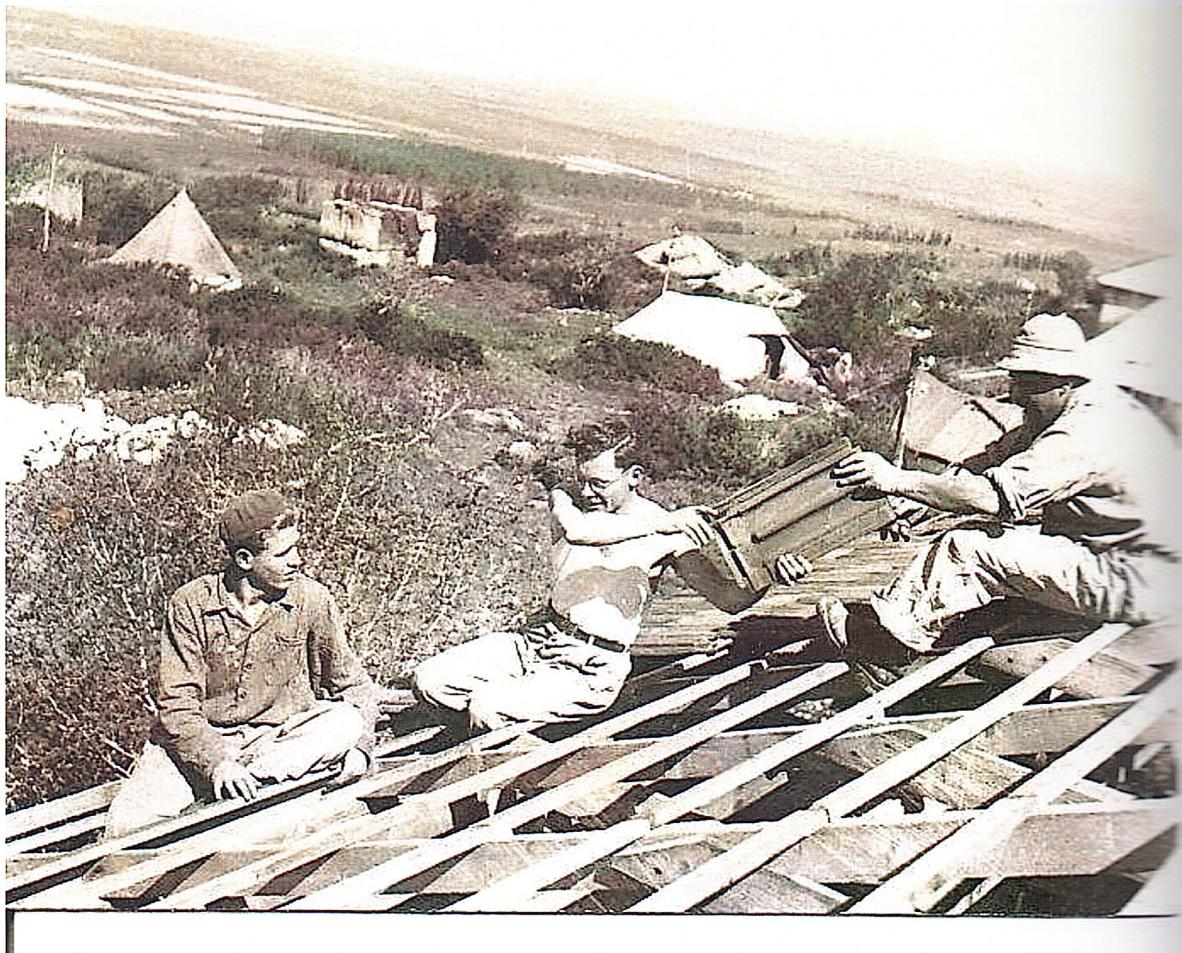
המסגרת הייתה בנזיה על ארבע שעות לימוד וחצי يوم העבודה. למדנו עברית, חקלאות, תולדות היישוב וידיעת הארץ וכן ניהול משק בית. כולנו היו עולים חדשים ללא משפחה ובתנאים חדשים של שפה וסגנון חיים שונים מאלו שהיו מוכרים לנו ואלהם היו רגילים מהבית. היוו חרדים טורל המשפחות איתן נתקה הקשר. חיפשתי את קרובבי בארץ שהיו עזורה רבה מאוד בארץ. שאורך כל המסע היה חלק מקבוצה ובאחריות המדריכים. בפעם הראשונה עמדתי ברשות עצמי. היה עלי להחליט מה לעשות בהמשך. חשבתי להצטרף לקיבוץ. נסעתי לבקר את מרכריי בקיבוץ טעין צבי. המקום מצא חן בעיני וחשבתי שהחברה מתאימה לו. הגרען היו יוצאי גרמניה איתם הייתה לי שפה משותפת. בתום הלימודים התקבלתי לקיבוץ כמוסמدة. בשוך שנתיים בדקנו – הקיבוץ ואני האם אותו מתאימים.

טעין צבי

שרב פסח 1943, הגיעו כמה חברות לטעין צבי. קיבלנו אוהל עם ציורים על הקירות. היוו צריcot להתרגל לתנאים מאד, מאד פשוטים כמו 'השירותים העربיים' בהם חברה של הסתבכה וכמעט נפלה פנימה. את המגורים העבירו אל החדר, אבל חלק המנהה היה עדין ליד הכביש. היה כבר צינור זמני של מים אבל חשמל – לא היה במקום. החברים גרו באוהלים פרט למשפחות עם ילדים שנעו בשני צריפים.

החברה בקיבוץ

שחדרים, עבדנו בכל פעם בענף אחר בהתאם לצרכים ולטיזור העבודה. בקיצור – היותי "פֿקָק". אהבתה את העבודה בלול. בישלתי "דיאטה" כי כך למדנו לבשל בחווה. עשיתני תורניות בבתי הילדיים, כמו כל חברותי. במשך 22 שנה הייתה פקידת מוסך של הקיבוץ וכן גם סיימתי את "הקריירה" שלי.

הפטריה "הוילה בקיבוץ"

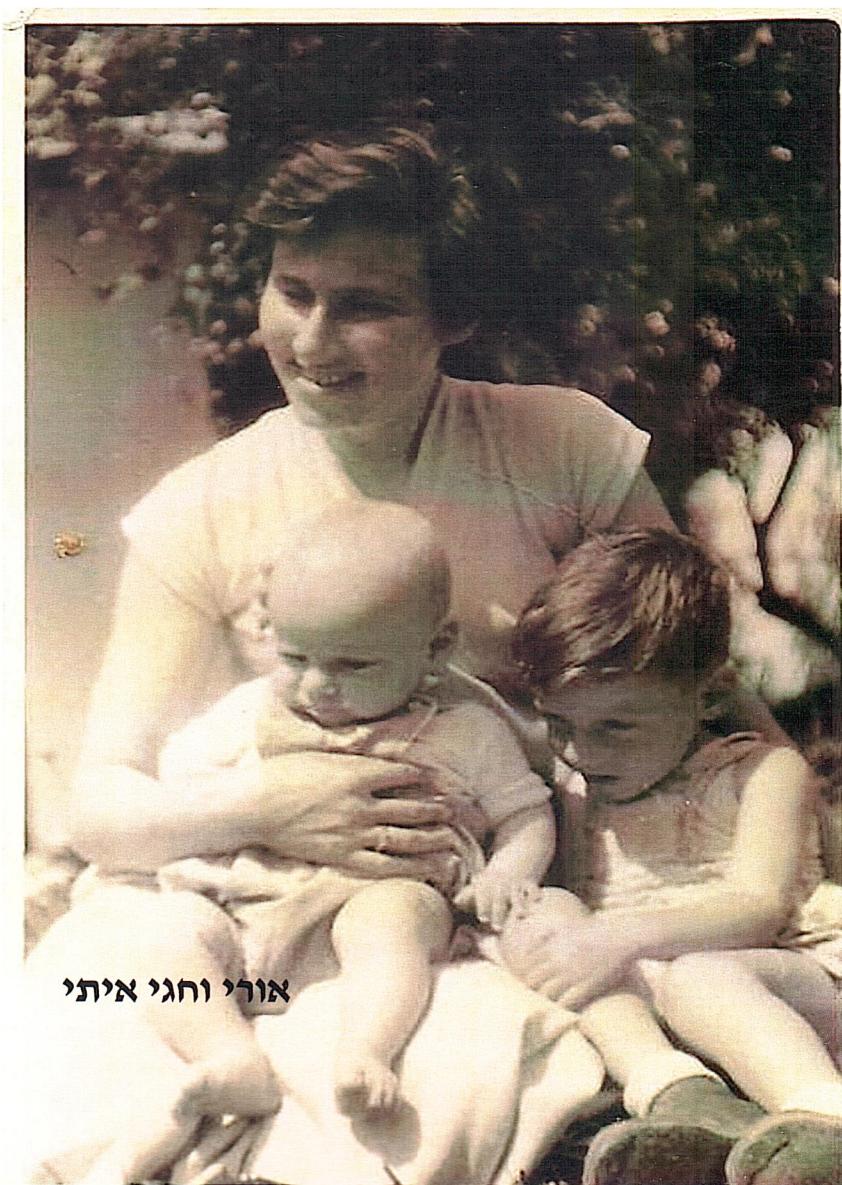

המשפחה

הרוקים במעיין-צבי 매우 שמחו עם תגבורת הבחורות מחוות הלימוד. לא חלף זמן רב וכל הבנות מצאו את בני זוגן. אני בחرتني להתיידד עם שלמה (ספל) כפי שכולם קראו לו. היה לנו רקע דומה. נס משפחתו נשארה בגרמניה ולא ידענו על גורלם. לשניינו היה חסר בית. התהנתנו בשנת 1945 בחתוננה משותפת עם עוד זוג חברים. כמתנה קיבלנו שני צילומים מהחתונה. חוץ מכל החברים היחיד מהמשפחה שהייתה נוכחת בחתוננה, הייתה סבתאי שהגיעה לארץ בשנת 1939, זה היה לי מאד קשה.

לחתוננה תפרתי לי חולצה חגיגית והשאילו לי חצאית יפה. ל"ספל" הייתה עוד חליפה מהבית. כל זוג קיבל עופר צלי ועוגה. לכל זוג הקציבו טבעת נישואין אחת. חיתן אותנו הרב של זיכרונו יעקב שהבין לרוחנו ולא פעם עזר לאנשי הקיבוץ בתקופות קשות.

"ספל" היה איש של כישורים טכניים ועבד בחשמליתה. בשעות הפנאי היה בונה עצוצעים לבתי הילדים. הוא בנה בובטרון שלהם. כמו כן, הוא היה אחראי על הקרתנת סרטים וה תמיד בזח שנים. תחביב חשוב נוספת היה לו היה הצילום. הוא השתתף בחוג צילום בחיפה והעבדות שלו הוצגו בתערוכה בה הוא זכה במדליה מקצועית כפרס הראשון. שניינו היינו פעילים בוועדות שונות ושניינו היינו חברי הגנה.

אורית וחגי איתני

אורית וחגי עם אבא זפל (שלמה)

אני אורית וחגי

גורל משפחתי

אחרי המלחמה התברר לי מה עבר על הורי ועל אחיו. הם גורשו למחנה איסוף בצרפת. אבי חלה ונפטר בשנת 1941. אחרי מותו איממי התמוטטה ואושפזה בבית החולים המקומי. את אחיו שנשאר לבדו,לקח לבית ילדים. שלוש פעמים ניסו להבריח את הילדים לשוויץ. פעמיים נכשלו ובפעם השלישייה הצליחו. אחיו היה עד לעלייתו ארצה בבית ילדים שם. בשנת 1945 הוא עלה לארץ, אבל בשנת 1946 הוא נהרג בתאונת דרכים.

הייןץ בן 16

את אימי אנשי המחברת הסטירו בחווה מבודדת בהרים קרוב לגבול הספרדי. הם הביאו אותה לשם מבית החולים במקומות להחזיר אותה למחנה. באותו חווה היו מספר עובדים. רק בתום המלחמה הסתבר שכולם היו או יהודים או מבקשים על רקע פוליטי ע"י הגרמנים. אמא ניסתה להגיע לארץ ולבסוף הצליחה. היא נפטרה בשנת 1986.

הילדים

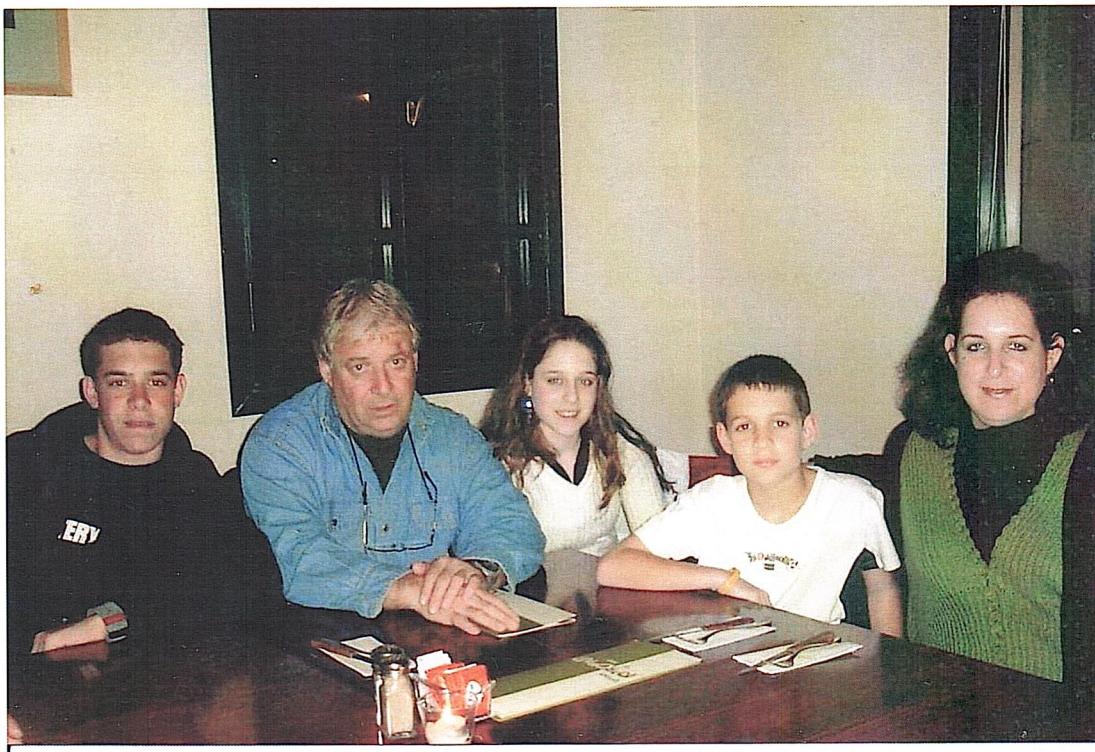
חיכינו זמן רב עד שהתנאים השתפרו ויתאפשרו לגידול ילדים. בתקופה זו היו בקבוץ מגיפות רבות כמו: מלריה, טיפוס, שיתוק ילדים ועוד והתנאים הסניטריים היו ירודים.

אורי- בנו הבכור נולד בשנת 1951 בבית-החולמים היישן בחדרה. לאורך כל הלילה ליוותה אותו מרים בחר, אחות מעיין צבי. בכך כל היולדות היו חוותettes הבית אחורי שבוע, אבל אורי נולד סמוך לפסח וכך נשלחנו הבית האחורי ארבעה ימים. בזכות אורי קיבלנו חדר בצריף. שלוש פעמיים ביום הגיעו אלינו מטפלת תינוקות והדריכה אותנו כיצד לטפל בו. אחרי שלושה חודשים נפתח בית תינוקות ואני התחלתי להתרגל שהוא לא בידי. הייתה מואוד מרוצה מהמטפלת והיחסים בינינו היו מצוינים. גם בעוטונו אורי ואני זכינו לטיפול מעולה מאילנה ג. אורי השתלביפה בקבוצה. רק עם ההליכה הוא מעט התקשה. "זפל" בנה עבورو עגלת מעץ וכך הוא יכול היה להשתתף בטילים של הקבוצה. הגנתו שלו בשלב זה הייתה רותי רבן. זכורות לי לטובה המסייעות בחגים בהן רותי השקיעה ממאנץ רב. הילדים חונכו ברוח ומשמעת אירופאים, שבענין ההורות נראו מופרזים, בעיקר בקשר למטר האוכל.

אורי למד בבית ספר תיכון ב"כפר גלים". ילדי מעין-צבי היו שם תלמידים אקסטרניים להבדיל משאר התלמידים שלמדו שם בתנאי פנימייה. המורים הבהירו לנו שאורי בעל יכולת מיידת טובה אך לא רצון ללמידה.

אורי עשה שנתי שירותים במבואה חמה והרגיש שם מאוד טוב. הוא התגייס עם חברו יוסי ד. לסיירת שקד. מתוך בחירה הוא שירת כנגן האיש של מפקדו. קשרי הידידות שנרכמו בין החבריה במהלך השירות הצבאי נשמרים עד עצם היום הזה. לאחר השחרור אורי למד ב"מדרשת רופין" והשלים את הבגריות מתוך הכרה בחשיבות ההשכלה. במשך שנים השתלם בקורסי ערבית במכונות. ביום אורי נשוי ואב לשישה ילדים ועובד כקצין בטיחות בחברת משאיות.

אורי ומשפחה

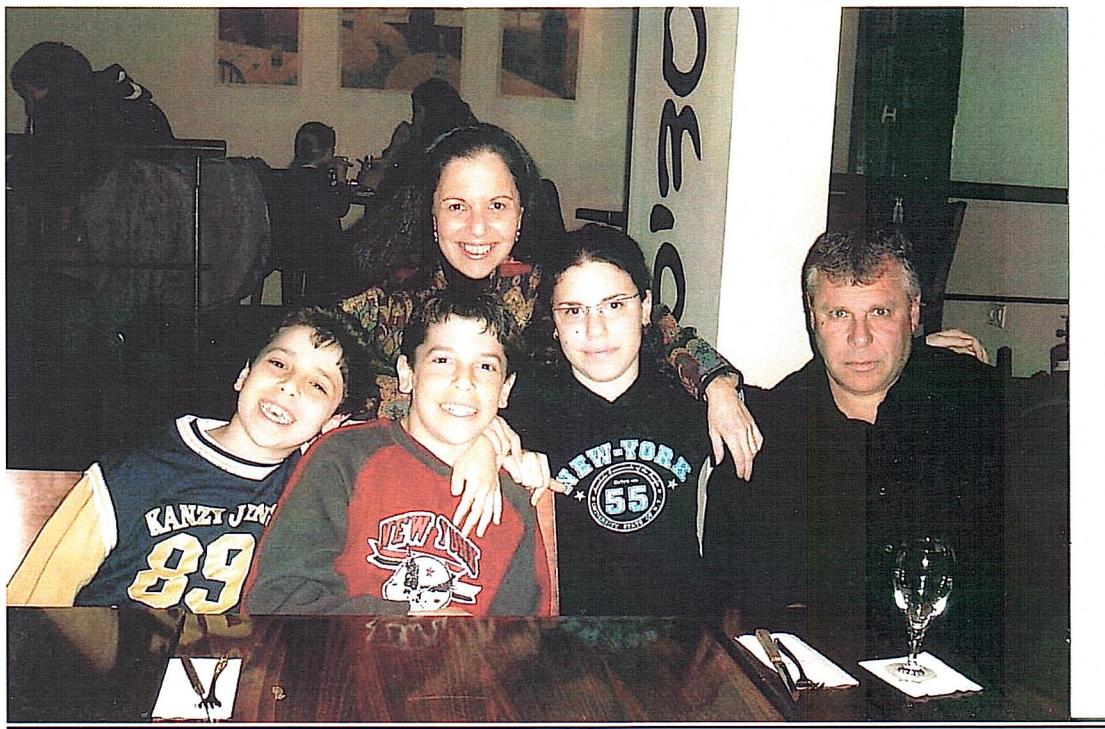
חגי - נולד בשנת 1954. גם אוטו ילדתי באותו בית היולדות בחדרה. לידתו הייתה כבר קלחה יותר. הימי אמא מנוסה. את חגי מלאו בבית-החולים מבלי שאנו, ההורים, הינו נוכחים. חגי התפתח בקצב רגיל וחשתי שלגדל ליד שני כבר הרבה פחות בעיתוי ומפחיד. אצל חגי התחלפו מטפלוות לעיתים קרובות, אבל הוא עבר זאת בשלום. הוא היה ילד שובב ובגון של רותי העדיף את המשחק על מידיה. חגי היה מiodד עם יש שטנרג. לא פעם מצאתי פתק מאמא שלו בו היה מבקש שאנחנו נdag לו כיון שהיא חייבת ללוות חולה ואביו נעדר זמן רב בעקבות תפקידיו מחוץ למשק. חגי למד עם קבוצת ילדים במסגרת של גבעת חיים. הוא הילך לשם ברצון ותמיד היה מביא הביתה מעשי ידיו, בגאותה.

גם חגי הילך לשנת שירותABEL בקיבוץ גור. במהלך שנה זו הוא פרח והייתה לו הזדמנויות לבטא את יכולותיו עד שהקיבוץ התפרק.

חגי התגייס לתותחנים ושירות בחיל זה במשך שלוש שנים השירות הצבאי. לעיתים יכולנו להתקשר אליו מהטלפון בעבודה. אחרת, הקשר היה רק בזמן חופשות ובסופי שבוע.

לאחר השחרור הוא עבד בענפים רבים והיום הוא עובד בחצרנות בمعنى צבי ומטפל בקלוניות של ותיקי הקיבוץ.

חגי ומשפחה

חיי משפחה

"זפל" ואני היינו נשואים 61 שנה. הוא היה מצד הטכני יותר ואני התרכזתי בגידול הילדים וביצירת בית חם. בניית הקשרים החברתיים היו באחריותו. שנינו אהבנו לטיל בארץ ובחו"ל. המצלמה של "זפל" הייתה תמיד בהישג ידו. התחלקנו בעבודות הבית וביחד טיפחנו את הגינה. "זפל" התneider לאורך השנים בעבודה בענף הבניין. בשנים האחרונות ידענו להנות מהבית ומהמשפחה.

היום

הקיבוץ וחיננו כאן השתנו. אני, אישית, לא מתלהבת מהשינוי אך תמכתי והצבעתי בעדו כיון שהז רצון הצעירים. הצעירים מושכים מהשינוי יותר מהותיקים. אנחנו, הוותיקים, חווים חסוך בטיפול ובדאגה מצד מוסדות הקיבוץ שפעלו בעבר לרוחותם של הוותיקים. היום כל אחד דואג לעצמו ולמשפחה ובkowski שאנו יודעים מה שלום השכנים כיון שאין הזדמנות להיפגע. מטבע הדברים שכבת הוותיקים מודדת ומצב בריאותם מקשע על הקשר. לשמחתנו, לאחרונה התעוררה יוזמה ברוכה של הצעירים לחידוש הפעילויות החברתיות: ערבי שישי, חגיגים ועוד. בחני הימים אני נעזרת במטפלת פיליפינית שמקלה עלי בתפקודי היומיומי.

במבט לאחר

אני שבעת רצון מבחןרתי לחיות בمعنى-צבי. אני מאוד קשורה למקום ואוהבת את הנוף הנהדר. מקובצת קטנה שהיינו בתחילת הדרכן צמחנו לקיבוץ גדול. האוכלוסייה השתנתה. גם אם לא הכל היה תמיד לרווחי, אינני מצטערת שבחרתי בדרך זו. אני מאהלת לעצמי ולבני משפחתי שمعنى-צבי תמשיך להתקיים בכל צורה שתהיה מקובלת על החברים. אלה השורשים שלי. זאת הייתה ילדותי, אלה היו חיי עד עצם היום הזה, כשהייתי בת 87 וסבタ לבנדים.

